

BİLGİNİN Mİ, DÜŞÜNCENİN Mİ İSLAMİLEŞMESİ?

CANER ARABACI*

Toplumların gerilemesi ile düşüncede, bilgide, üretimde gerilemenin doğrudan bağlantısını kurmak mümkündür. Düşüncenin kanatlanması, ışıklarını yükseklerden saçarak olması da toplumsal gelişme ile at başı birlikte yürümektedir. Özellikle yeryüzünde yaşayan değerlerden olan İslam Medeniyetinin düşüncede, temsil yönünden büyük bir sorununun olduğu açıktır. İslam dünyasındaki işgaller, sadece topraklar, coğrafya üzerinde gerçekleşmemiştir. Coğrafya ile birlikte, kültür ve değerler işgali de gerçekleştirilmiştir. Son iki yüzyılın düşünce adına değerlendirilmesi yapılırsa, sonucun çok parlak çıkmayacağı söylenebilir. Bu konuda benimsediği değerlerinin çilesini çeken, ortaya düşünce adına eserler koymaya gayret eden önemli insanlar da çıkmıştır. Bunlardan birisi, İsmail Râci el-Farukî'dir (1921-1986). O, bilim adamı olarak, dünyayı daha yaşanabilir bir yer hâline getirmeye çalışan evrensel bir şahsiyettir. Onun için hedef gösterilmiştir. Farukî, önce Amerikan İsrail lobisinin resmî bülteninde "İsrail'i yıkmak isteyen adam" olarak nitelendirilmiş, ardından Yahudiler tarafından düzenlenen bir konferansta, "İsrail'in en tehlikeli düşmanı" olarak ilan edilmiştir. Sonra da evinde, eşi ile birlikte bıçaklanarak 27 Mayıs 1986'da şehit edilmiştir (Bkz. A. B. Derya). Burada onun, Bilginin İslamlaştırılması adlı eserine kısaca bakmakta yarar bulunmaktadır.

Farukî önce durum tespiti yapar. Buna göre, Hristiyan Medeniyetinin bütün dünyayı sömürgeleştirme çalışmalarından İslam âlemi de payını almıştır. İslam âleminin sömürgeleştirilmesinde, okumuş zümrenin Batı Medeniyeti adına devşirilmesinin rolü etkili olmuştur. İslam'dan uzaklaşan üst tabakayla birlikte, kurumlar da Hristiyan Medeniyetine uygun hâle getirilmiştir. Emperyalizme karşı direniş ve bağımsızlık hareketleriye, görünüşte başarılıdır. Fakat elit zümre ile kurumların İslam'dan uzaklaşması, bağımsızlıklardan sonra da devam eder. İşgalciler gittikten sonra, Hristiyan Medeniyeti adına hareket edenler, sömürgeciler hesabına gönüllü hizmetliler

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi.

yetiştirmeye, kurumlar aracılığı ile İslam adına ne varsa onları ezmeye devam ederler. Bağımsızlığa kavuşanlar, Batı eğitim sistemini benimseyerek, kendi devlet imkânları ile emperyalistlerin tasarladığı doğrultuda sistemi kökleştirirler. Batıcı elit kesim, üniversiteler dâhil bütün eğitim kademelelerinde öğrencileri İslam'dan uzaklaştırarak Hristiyan Medeniyetinin istediği tipte insanlar yetiştirmeye devam ederler. Müslüman ailelerden gençler, Müslümanların üniversitelerinde, Müslüman hocaları tarafından Batılılaştırılır. Kendi kendimizi sömürgeleştirerek, işgal döneminden daha vahim bir durum geliştirilir. Direnme ruhu, bağımsızlık aşkı, İslami çözüm bulma azminin yerini, gönüllü kölelik alır. Bu ihanetin durdurulması için yeterli bir şeylerin yapılmaması, durumu daha da ağırlaştırmaktadır.

Devlet, eğitim, ilerleme adına elde edilen sonuç, Batı modeli değil, onun sadece bir karikatürüdür. Dün Grek, Pers, Hint bilimlerini öğrenip İslamileştiren atalara göre günümüzde, Batıda öğrenim görmeye gidenlerin isteği farklılaşmıştır. Batı etkisinde yetişenler, geçerli not alma, unvan sahibi olarak ülkesine dönüp rahat ve saygın yaşamayı istemektedirler. Bilgiyi İslami muhteva içinde eritme gibi bir ruh dinamizmi bulunmamaktadır. Temelde İslami bir görüş aşkının olmaması, Müslümanların eğitiminde en büyük felaket durumundadır. Yabancı ideolojiler karşısında savunmasız kalınmaktadır. Müslümanlar, tank, makinalı tüfek karşısında, kılıç-kalkanla kendini savunan asker konumundadır.

Dünkü sömürgeciler, vicdanları sarsan yeni işgal ve sömürgeleştirme savaşlarıyla yollarına devam ederler. Irak-İran savaşı, Sovyetlerin Afganistan'ı işgali, İsrail'in Lübnan'ı istila edip Golan Tepelerini ülkesine katması, Filistin'i sistemli olarak sömürgelestirmesi, Batı Sahra, Doğu Afrika, Güney Arabistan, Filipinler'de süren savaşlar, Keşmir, Bangladeş'te işgal, Hindistan'da dünyanın en kalabalık azınlığı durumundaki Müslümanların ezilmesi, gelecekte İslam'ın var olması için bilginin İslamleştirilmesi çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Farukî, yaşasaydı, 1980 başında dikkat çektiği drama, bugünden içler acısı sahneleri elbette ekleyecekti. Başta Suriye'de, Irak'ta, Tunus'ta, Mısır'da, Afganistan'daki yangınlar olmak üzere, İslam âleminde köpürtülen kaos ortamına dikkatleri çekecekti. İslam adına silahlanmış, İslam adına cemaat hâline gelmiş grupların, işgalci-sömürgeciler yerine nasıl kıyasıyla birbirini boğazladıklarına hayıflanarak, Müslümanın Müslümanı yok etme gayretinin hangi medeniyete hizmet olduğunu vurgulayacaktı. Buradan hareketle, İslam'ın insan tipinin yeniden yetiştirilmesi ihtiyacının, ne kadar acil bir görev olduğunu tekrar haykıracaktı.

Farukî'ye göre, bilimsel tarafsızlık, ilericilik yanlısı görünenler, aslında “tutucu, gerici” olarak yaftaladıkları İslam'a karşı, kendi kültür ve değerlerini kabul ettirmeyi başarmışlardır. Yeni kültür, medeniyet değerleri ile devam ettirilen sömürgeciliğe karşı, İslam'ın varlığını korumak için, insan unsurunun kurtarılması gerekti. Eğitimde uygun düzenlemelerin yapılması, bunun için de çağdaş bilginin İslamileştirilmesi gerektir. Hristiyan Medeniyetinin üretimi olan bütün beşerî, sosyal, tabîî bilimler, birer disiplin olarak yeniden tasarlanıp İslami temel üzere yeni baştan inşa edilmelidir. Bu işi, elbette zamanın ilmîni hazmetmiş, aynı zamanda İslam kültür ve medeniyet mirasını almış olan insanları yapacaktır. Bilginin, hayatın, tarihin birliği temelinden hareket eden, İslam Medeniyeti hassasiyetine sahip insanlar, mevcut birikimi yeniden gözden geçirmelidir. Böylece, her disiplinde ders kitapları yazılacaktır. Günü, Sabah Namazı ile başlayıp, Yatsı Namazı ile bitiren programa sahip İslami medrese sisteminin, on ikinci yüzyılda Paris, Oxford, Köln üniversitelerine model olduğu gibi, yeniden İslam'ın insan tipinin yetiştirilmesi gerekmektedir.

İşte belirtilen gerekçe ve endişeler doğrultusunda Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü (The International Institute of Islamic Thought) ile İslamabad'taki İslam Üniversitesi (Islamic University) 1982'de İslamabad'ta Bilginin İslamileştirilmesi konusunda bir seminer gerçekleştirir. Elli civarında bilim adamının katkılarına da alan bir eser ortaya konur. Batı etkisinin kırılması, taklidinin bertaraf edilmesi gerekmektedir. Bunun için eğitim sistemindeki ikilik ortadan kaldırılmalıdır. İlk-orta dereceli medreselerle, üniversite düzeyindeki külliye ve camialardan oluşan İslami eğitim sistemi, dengi olan Batılı eğitim kurumlarıyla her iki tarafın iyi taraflarını alarak birleştirilmelidir. Devlet bu oluşumu mali yönden desteklemeli, özerk vakıf sistemi oluşturulmalıdır. Öğretmen ve öğrenciler, yalnız Allah'ın rızasını kazanmak için bilgi peşinden koşmalıdır. Üniversite düzeyindeki İslam'dan uzaklaşmaya karşı, dört yıllık zorunlu İslam Medeniyeti dersi konmalıdır. Müslümanların, dini bilgi sahibi insan yetiştirmek üzere üniversitelerinde ilahiyat fakülteleri açmaları çöküş işaretidir. Kendi dinini, medeniyetini öğrenmek, herkesin hakkı olmalıdır. Batılıların, İslam âlemi ile ilgili adam yetiştirmek için kurdukları Şarkiyat bölümlerinin kopyası tipinde, yalnız bir kesime İslami bilgi verilmesi doğru değildir.

Modern bilginin İslamileştirilmesi, alanlara hâkim Müslüman bilim adamlarınca gerçekleştirilecektir. İslam'ın dünya görüşü, değerleri ışığında modern disiplinlerin bölümleri yeniden şekillendirilecektir. Bilgilerin kimi

yerinde bırakılarak, bazıları değiştirilerek, kimi yeniden yorumlanarak İslam kültür birikimi ile bütünleştirilmesi sağlanacaktır. Bunun için İslam düşüncesi karargâhı görevini üstlenecek, lisans, lisansüstü programların uygulandığı bir üniversiteye ihtiyaç vardır. Müslümanlar, tarihin derinliklerinde kalmamak, tarihe yeni şerefli sayfalar eklemek istiyorlarsa böylesine bir dava uğrunda “canlarını feda etmeyi göze almalıdırlar.” İzm’lere bulaşmadan, mantıklı, gerekli, eleştiriye açık, evrensel geçerlilikte iddialar ortaya konmalıdır. Mümin, karşı görüş çıkmasından mutluluk duyan ve onu delille cevaplandıran insandır. Akıldışılık, kasıtlı davranma cahiliye işidir. Müslüman aydınların görevi, beşeri bilgi mirasının tümünü, İslam gözüyle yeniden şekillendirmektir. Aranması gereken hakikattir. Yaratıkların insana, insanın da Allah’a boyun eğmesi kuralı, Batılı ölçülerin yerini almalıdır. İnsanın saadeti için bilginin yararı, beşeri kabiliyetlerin geliştirilmesi, yaratılanın yeniden düzenlenmesi gereklidir. Aynı niyetle kültür, insan bilgi ve hikmet âbideleri, kahramanlık ve fazilet, zühd ve takva yerinde tutularak Batılı değerlerin yerini alması gerekmektedir.

Bunun için de doğudan Moğol, batıdan Haçlı saldırıları karşısında, aşırı tutuculuğa saplanarak İslam’ı koruma duygusu ile terk edilen içtihatla, İslami bilgi kapılarının yeniden açılması gerekmektedir. Akıl ve imanı birbirinden ayırmadan, hakikatin birliğine yönelmek gerekmektedir. Farukî, bilginin İslamleştirilmesi için bir çalışma planı da yapar. Bunlar sırayla, modern disiplinleri iyice öğrenmek, disiplin araştırması, İslami birikimi iyice öğrenmek (antoloji, tahlil), İslâmın disiplinlere özel ilgisinin kurulması, modern disiplinin eleştirilerek değerlendirilmesi, İslami birikimin eleştirilerek değerlendirilmesi, ümmetin belli başlı sorunlarının soruşturulması, insanlığın sorunlarının soruşturulması, yapıcı tahlil ve terkip, disiplinleri İslami çerçeve içinde yeniden biçimlendirmek-üniversite ders kitapları ve İslamleştirilmiş bilginin yayılması adımlarıdır. Bunlar için de toplantı, seminer, kurs gibi uygulamaya dönük, öğretim üyelerini hazırlama çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Bir yönüyle Farukî’nin eseri, bir uyarı çılgığı gibidir. Silkeleme, kendine getirme ve can tende iken bir şeyler ortaya koyabilme azmini tetikleme, fiyiyata geçirmek istemektedir. Farukî, fikir ve değerlere sahip çıkmanın bedelini hayatıyla ödeyebilmiş bir alim, bir bahtiyardır. Onun çalışması, bir çok ülkede yankı uyandırmıştır. Luey Sâfi, *Bilginin İslamleştirilmesi Bilgisel Yöntemlerden İcra Metotlarına (Geçiş)* adında Farukî’nin eserini değerlendirir. Farukî bir yönü ile, Farabi’nin (870-950) yöntemini öngörmektedir. Farabi,

dün Aristo başta olmak üzere bazı Grek düşünürlerinin öğretilerini, İslami bir bakış açısıyla temellendirmeye çalışmıştı (Aydın, 2004, 1231).

Bilginin İslamlaştırılmasına, “Hikmet mü’mininin yitik malı”, dolayısıyla “nerede görürse almalı” anlayışıyla yaklaşılabilir. Bu yüzden, “ilim Çin’de de olsa” talip olan bir medeniyetin, başka medeniyetlerin üretimi olan bilgilerden faydalanması kadar tabii ne olabilir? Üstelik “kolaylaştırın, zorlaştırmayın” emri ile alma eylemi birleştirildiğinde; mevcut olan, ortaya konmuş birikimlerden faydalanmanın, yani kolay yoldan faydalı olana ulaşmanın ne mahzuru vardır, diye durum sorgulanabilir.

Bu aşamadan itibaren, “Ya sonra?” sorusunun sorulması gerekmektedir. Mevcut birikimlerden faydalandınız. Fakat, ardını getirme konusunda eğer kendi düşüncenizi geliştirmezseniz, önceki bilgileri üretenler, yeni üretimlerle yoluna yani ilerlemeye devam edeceklerdir. Alıcı konumunda olanlarsa, başka medeniyetlerin küpünden sızdırdıklarına talip olma durumunda kalacaklardır. Onun için alma yanında, asıl işe yönelmek gerekmektedir.

Bilgi, bir ürün yani sonuç değil midir? Sonuç olduğuna göre, ortaya konmuş, neticelenmiş, şekillenmiş bir ürünün “İslamlaşması” ne kadar mümkündür? Mümkün görülse bile, bir zorlama veya yama olmayacak mıdır? Öyleyse, bilgi yanında ana sorun olarak; bilgiyi üreten mekanizmanın; işleyiş, kurgu, düzenleme, tasarlama, algılama kompleksinin İslamlaşması söz konusu olmalı değil midir?

Bilgiyi üretme işini, İslam Medeniyeti odaklı yapamadığınız zaman, sonuçlanmış bir üretime bağımlılıksöz konusu olmayacak mıdır?

Son iki asırdır Batılılaşma, ilerleme için yapılan eylem, Hristiyan Medeniyetinin ürettiği bilimi elde edip, teknolojiyi satın alarak gelişme kervanına katılma tarzında olmuştur. Bu konuyu Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri, Garplılaşmanın Neresindeyiz* adlı eserlerinde tartışır (Turhan, 1980, 11-34). Batılılaşma serüveninin sonucunda asla ilerlenmediği gibi, sürekli yenisi geliştirilen teknolojiyi satın almak için İslam ülkeleri, Batı’nın pazarı hâline getirilmiştir. Hâlbuki gelişen ülkelere bakıldığında, onlar teknik gelişmenin temelinde bulunan üçlemeyi iyi kavramışlardır. Teknoloji, bilimin sanayiye tatbikinin ürünü olduğuna göre, bilimi geliştiren yenilerini üreterek yoluna devam edecektir. Satın alansa satın almayı sürdürecektir. Peki, bilim alınırsa gelişme gerçekleşecek midir? Elbette, cevap “hayır”dır. Zira bilim de teknoloji gibi bir üretdir. Onun için üretilmiş bilimin alınması, yeni bilim üretme sürecine katılmadıkça, ilerlemenin öncüsü olmayı getirmeyecektir. İşin sihri, bilimi de üreten düşüncenin geliştirilmesindedir. Bilimsel düşünce

geliştirilmeden, bilim üretme ve teknoloji geliştirme mümkün olmayacaktır. Bu üçlemenin içinde en pahalı olanı, teknoloji satın almadır. Asırlardır, en pahalı ve en sonuç alınmaz yöne İslam âlemi yönlendirilmiştir. Buharlı makine geliştirildiğinde makine, tren geliştirildiğinde tren, uçak üretildiğinde uçak, bilgisayar-cep telefonu geliştirildiğinde onlar alınmaya bakılmıştır. Üstelik de Batı'ya göre, teknoloji takibindeki açlıkla, her model değişiminde; televizyonlar, arabalar, cep telefonlarını yenileme teşvik edilmiştir. Tüketim malzemelerinin ihtiyacı karşılayıp karşılamadığına değil, kompleksli bir şekilde, modelli olup olmadığına bakılmıştır. Hâlbuki en ucuz ve vazgeçilmez olan, düşüncenin geliştirilmesidir. Bilimsel düşünceyi, parlak zekâ sahiplerinde geliştirip, ihtiyaç olan bilim ve teknolojinin üretilmesine yatırım yapma işi göz ardı edilmiştir.

Türkiye dahil, İslam âleminin kaybedecek bir 19, 20. yüzyılı daha var mıdır? Geleceğin insani perspektifle inşası için işin özü olan düşünceye yoğunlaşmak gerekmektedir.

İslam Medeniyetinin temel kitabı olan *Kur'an*'da, doğrudan düşünce on dört yerde öne çıkarılmaktadır. On bir ayrı surede düşüncenin anılması önemlidir. “Tetefekkerûn, yetefekkerû, yetefekkerûn” kelimeleri on dört ayrı yerde kullanılmaktadır. Bunlara sırayla bakmakta yarar vardır.

Mekke döneminde gönderilen En'âm Suresinde düşünmeye zorlayan, düşünmeyi zorunluluk hâlinde isteyen bir ifade bulunmaktadır: “De ki: ‘Ben size, ‘Allah’ın hazineleri benim yanımdadır’ demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size ‘Ben bir meleğim’ de demiyorum. Ben sadece bana gönderilen vahye uyuyorum.’ De ki: ‘Görmeyenle, gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?’” (*Kur'an*: 6/50).

Mekke döneminde indirilen A'raf Suresinde, inanmanın merkezine düşündürmeyi alan bir ifade bulunmaktadır: “Dileseydik o ayetlerle onu elbette yüceltirdik. Fakat o dünyaya saplanıp kaldı da kendi heva ve hevesine uydu. Onun durumu köpeğin durumu gibidir: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp solur; kendi hâline bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte bu, ayetlerimizi yalanlayan toplumun durumudur. Şimdi onlara bu olayları anlat ki düşünsünler.” (*Kur'an*: 7/176).

Mekke döneminde gönderilen ve adı “Gök gürültüsü” anlamında olan R'ad Suresinde düşünme, doğru inancı bulmanın merkezinde olan bir eylemdir: “O, yeri yayıp döşeyen, orada dağlar, nehirler meydana getiren, orada her türlü meyveden (erkekli-dişili) iki eş yaratandır. O geceyi gündüze

bürüyor. Şüphesiz bunlarda, *düşünen* bir kavim için (Allah'ın varlığını gösteren) deliller vardır.” (*Kur'an*: 13/3).

Mekke devrinde indirilen ve anlamı, “bal arısı” olan Nahl Suresi, düşünce kelimesinin en çok geçtiği yerdir. Üç ayrı ayette, düşünmeye davet bulunmaktadır: “O, gökten sizin için su indirendir. İçilecek su ondandır. Hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler de onunla meydana gelir. Allah o su ile size, ekin, zeytin, hurma ağaçları, üzümler ve her türlü meyvelerden bitirir. Elbette bunda *düşünen* bir kavim için ibret vardır.” (*Kur'an*: 16/10-11).

Kur'an, üzerinde düşünmek için indirilen bir kitaptır: “(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamaları ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu *Kur'an*'ı indirdik.” (*Kur'an*: 16/44).

Sure, adını aldığı konuda düşüncenin yoğunlaşmasını ister: “Rabbin bal arısına şöyle ilham etti: ‘Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan (kovanlardan) kendine evler edin.’ “Sonra meyvelerin hepsinden ye de Rabbinin sana kolaylaştırdığı (yaylını) yollarına gir.’ Onların karınlarından çeşitli renklerde bal çıkar. Onda insanlar için şifa vardır. Şüphesiz bunda *düşünen* bir (toplum) için bir ibret vardır.” (*Kur'an*: 16/68-69).

Mekke döneminde indirilen Rûm Suresinde, düşüncenin insanın kendi varlığına yönelmesi, iki ayrı yerde ve farklı yönlerden istenilir: “Onlar, kendi nefisleri(nin yaratılış incelikleri) hakkında hiç düşünmediler mi? Hem Allah göklerle yeri ve ikisi arasındakileri ancak hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yaratmıştır. Şüphesiz insanların birçoğu Rablerine kavuşacaklarını inkâr ediyorlar.” (*Kur'an*: 30/8).

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda *düşünen* bir toplum için elbette ibretler vardır.” (*Kur'an*: 30/21).

Mekke döneminde indirilen ve anlamı zümreler, gruplar olan Zümer Suresinde düşünce insan varlığının bir yönüne yoğunlaştırılır. Bu, ölüm gerçeğidir: “Allah (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde, ölmeyenlerinkini de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye (ömürlerinin sonuna) kadar bırakır. Şüphesiz bunda *düşünen* bir toplum için elbette ibretler vardır.” (*Kur'an*: 39/42).

Mekke döneminde gönderilen ve “diz üstü çöken” anlamındaki Câsiye Suresinde düşünce, insanı kuşatan atmosfer ve tabiatın varlık sebebine

yönlendirilir: “Göklerde ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda *düşünen* bir toplum için deliller vardır.” (*Kur’an*: 45/13).

Medine döneminde indirilen Âl-i İmran’da, düşüncenin göklerin ve yer yüzünün oluşumu üzerine yoğunlaşmasına gönderme yapılır: “Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip-gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde *düşünürler*. ‘Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadım, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru’ derler.” (*Kur’an*, 3/190-191).

Medine döneminde gelen bir sure olarak Bakara’da, içki ve kumarla, Allah yolunda harcama miktarı ile ilgili sorular üstüne düşünme istenir: “Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: ‘Onlardan hem büyük günah hem de insanlar için (bazı zahiri) yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür.’ Yine Allah yolunda ne harcaacaklarını soruyorlar. De ki: ‘İhtiyaçtan arta kalanı.’ Allah size ayetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz.” (*Kur’an*, 2/219).

Medine döneminde indirilen ve toplamak anlamında olan Haşr Sure-sinde düşünce temel kitabın mahiyetine yönlendirilir: “Eğer biz bu *Kur’an*’ı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün. İşte misaller! Biz onları insanlara düşünsünler diye veriyoruz.” (*Kur’an*: 59/21).

Sonuç olarak, Medine dönemine ait üç sureye karşılık düşünce konusunda Mekke döneminde on bir ayetle düşünmenin istenilmesi, değerler açısından da düşüncenin önemine bir vurgu kabul edilmelidir. Düşünce ile ilgili burada öne çıkan bir başka yön, toplumdan bunun istenilmesidir.

İslâm Medeniyetinin, sadece *Kur’an*’daki düşünmeyi teşvik eden ayetleri bile, İslam dünyasındaki boşluğun kabul edilebilir bir durum olmadığını göstermektedir.

Hayatın bütün alanlarında düşüncenin geliştirilmesi, bir ibadet gibi görülme durumundadır. Temel değerlerden beslenen düşünce, ancak ibadet safiyet ve temizliği içinde, yükselecek gücü bulacaktır. Değerlerden beslendiği zaman, üretimi, yani bilgi zaten İslami olacaktır. O hâlde öncelikli olarak, düşüncenin İslamileştirilmesine yönelmek gerekmektedir.

Kaynakça

- AYDIN Ayhan, (2004). *Düşünce Tarihi ve İnsan Doğası*, İstanbul, Gendaş Kültür Yayınları
- DERYA, Ahmet Bahri, (2015). "Aktivist Bir İslam Âlimi: Şehid İsmail Raci el-Faruki", <http://acemimuslumanlar.blogcu.com/aktivist-bir-islam-alimi-sehid-ismail-raci-el-faruki/11832398>, Erişim: 15.01.2015.
- EL-FARUKÎ, İsmail Râci, (1985). *Bilginin İslamileştirilmesi Genel İlkeler ve Çalışma Planı*, Tercüme: Fehmi Kuru, İstanbul: Risale Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*, (2005). Hazırlayanlar: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- SÂFÎ, Luey, (2006). "Bilginin İslamileştirilmesi Bilgisel Yöntemlerden İcra Metotlarına (Geçiş)", Çeviren: Ömer Pakiç, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI S. 3, s. 275-306, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun, http://www.dinbilimleri.com/Makaleler/898715696_0603100352.pdf, Erişim: 15. 01. 2015.
- TURHAN, Mümtaz, (1980). *Garplılaşmanın Neresindeyiz*, İstanbul: Yağmur Yayınları
- YILMAZ Özakpınar, (1997) *Kültür ve Medeniyet Anlayışları ve Bir Medeniyet Teorisi*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.